

Končno je torej pred nami knjiga, ki smo jo že vsi dolgo pričakovali in potrebovali. Nedvomno je zanimiva za strokovnjake, posebej pa bo koristila tudi osnovnošolcem, srednješolcem in študentom, tistim, ki se ljubiteljsko ukvarjajo z zgodovino in arheologijo ter vsem, ki jih zanima naša preteklost. Napisana je na visokem strokovnem nivoju, a vendar v vsakomur razumljivem jeziku; odstre marsikatero tančico preteklih obdobij ter s tem pomaga razumeti sedanost.

Barbara NADBATH

Saša Djura Jelenko: *Stalna razstava Arheologija koroške krajine. Colatio - 90 let.* Koroški pokrajinski muzej, Slovenj Gradec 1999. 56 strani

Pričujoča publikacija je vodnik po stalni razstavi Koroškega pokrajinskega muzeja v Slovenj Gradcu, ki je bila leta 1992 postavljena v sodelovanju z Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor. Razstava predstavlja doslej odkrita arheološka najdišča Mislinjske, Mežiške in Zgornje Dravske doline.

Vodnik je razdeljen na sedem poglavij po arheoloških obdobjih od prazgodovine do srednjega veka, ki jim je dodano uvodno poglavje o zgodovini arheoloških raziskav. Vsako poglavje oz. vsako arheološko obdobje je najprej predstavljeno s splošnega vidika, nato pa so predstavljena še poglobljena najdišča iz omenjenega obdobja. Vsa poglavja vsebujejo estetske barvne fotografije ključnih arheoloških predmetov, najdišč samih in razstavnih vitrin. Dodane so še risbe predmetov, tlorisi najdišč in rekonstrukcije. Vodnik zaključujeta povzetka v angleškem in nemškem jeziku ter seznam uporabljene literature. Na predzadnji strani je priložen tudi načrt postavitve stalne razstave ter oba naslova (poštni in internetni) Koroškega pokrajinskega muzeja in odpiralni čas, v katerem si lahko ogledate razstavo.

Prve arheološke raziskave koroške pokrajine so se začele v drugi polovici 19. st., intenzivnejša izkopavanja so sledila šele pred in med 1. svetovno vojno z izkopavanjem rimske naselbine *Colatio* (Stari trg pri Slovenj Gradcu). V petdestih letih pa je prišlo do tesnejše povezave Koroškega muzeja z Oddelkom za arheologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani in Slovensko akademijo znanosti in umetnosti.

Iz obdobja paleolitika in mezolitika poznamo številna jamska najdišča (Špehovka nad Hudo luknjo, Herkove peči), najpomembnejše pa je prav gotovo Potočka Zijalka, ki pa na žalost ni podrobneje predstavljena. Obdobje bronaste dobe predstavljajo samo posamezne najdbe (sekire, lončenina, igla).

Iz železne dobe poznamo številna gradišča (najbolj znano je Gradišče na Legnu) in gomile s pokopi. Halštatsko obdobje predstavlja Gradišče na Legnu, datirano v 8. in 7. st. pr. n. š., najdišče Puščava nad Starim trgom pa je bilo kontinuirano poseljeno od latenskega do zgodnjersrednjeveškega obdobja.

V času rimske okupacije je bil center Koroške poštna postaja in naselbina *Colatio*, danes Stari trg pri Slovenj Gradcu, katerega ostaline segajo od 2. polovice 1. st. do začetka 5. st. n. š. Poleg naselbine so izkopali tudi pripadajoče grobišče in rimsko cesto. V bližini pošne postaje je v Zgornjih Dovžah v 1. in 2. st. n. š. obstajal tudi rimski podeželski dvorec (*villa rustica*), v Zagradu pri Prevaljah pa je bil romanizirani zaselek z manjšim cestnim postajališčem, kjer so menjavali vprego in katerega natančna lokacija še ni znana. Znano pa je pripadajoče grobišče, od koder izvirajo ostanki lepih marmornih grobnic, ki so jih našli v Meži in na njenih bregovih.

V poznoantični in zgodnjersrednjeveški dobi je prebivalcem za pribežališče služila Puščava nad Starim trgom, kjer je bilo odkrito grobišče iz tega časa. Na Puščavi pa so našli tudi slovanske grobove iz 7. in 8. st. (karantanska kultura) ter grobove iz 9. in 10. st. (kottlaška kultura).

Med srednjeveškimi objekti ima posebno mesto današnja cerkev sv. Jurija na Legnu, znotraj katere so bili med zamenjavo

tlaka odkriti predromanski temelji iz 1. polovice 9. in 1. polovice 10. st. ter številni grobovi s pridatki.

Srednjeveško obdobje predstavljajo najdbe iz Slovenj Gradca, ki so datirane od 14. do 17. st., gre predvsem za lončenino in pečnice. V čas 15. st. pa spada utrdba v Radušah, ki je bila del mogočnega protiturskega obrambnega sistema.

Vodnik je napisan v zelo poljudnem jeziku, saj je v prvi vrsti namenjen obiskovalcem razstave. Čeprav je bogato opremljen s kvalitetnimi fotografijami, na veliko mestih manjkajo podrobnejši opisi slik in pregledni zemljevidi z lokacijami najdišč in krajev. Načrti, ki so del vodnika, so deloma površni oz. nepregledni in brez dodatnih pojasnil, kar je škoda, ker so natančne informacije tudi nestrokovnjaku dragocene, in ker je vodnik sicer zanimiv in informativen.

Lucija ŠOBERL

Poselitvena podoba Mengša in okolice. Od prazgodovine do srednjega veka. Janja Železnikar et al. Zavod Muzej Mengeš, Mengeš 1999. 80 strani, 113 barvnih fotografij, 7 kart, 13 risb.

Delo je katalog razstave z enakim naslovom, na kateri je bilo širši javnosti prvič predstavljeno gradivo z Mengeškega polja.

Namesto uvoda je opisana pot do ustanovitve Muzeja Mengeš in njegovo delovanje do leta 1999. Začetki muzejske dejavnosti segajo med leta 1954 in 1958, do razpustitve občine. Po osamosvojitvi Slovenije ter ponovni ustanovitvi občine Mengeš leta 1995 je Kulturno društvo Franca Jelovška Mengeš s sodelovanjem Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju ustanovilo mengeški muzej, ki je od tedaj pripravil že lepo število prireditev in razstav.

Arheologinja muzeja, Janja Železnikar, v predgovoru predstavi zgodovino raziskav v Mengšu in okolici ter zasnovo razstave. Najpomembnejše najdbe tega prostora so obravnavali že Stane Gabrovec, Jaroslav Šašel in Tatjana Bregant ter jih objavili v *Mengeškem zborniku* 1 leta 1954. Kasneje se gradivo pojavlja v zbornikih širšega območja, kot na primer *Kamniški zbornik* 10 iz leta 1965 in *Zbornik občine Domžale* iz leta 1979.

V zadnjem času je skrb za arheološko dogajanje na mengeškem prostoru prevzel Milan Sagadin, ki je o izsledkih poročal v *Arheološkem vestniku* in *Varstvu spomenikov*.

V devetdesetih letih so v Mengšu in okolici potekale številne arheološke raziskave, o katerih izkopavalci poročajo v obravnavanem delu. Arheološka obdobja od paleolitika do srednjega veka najprej na kratko orišejo strokovnjaki, ki so sodelovali pri razstavi, nato pa v ta okvir vnesejo arheologijo mengeškega polja.

Simona Petru prikaže paleolitska najdišča, Babjo in Mušjo jama ter najdbo okostja mamuta iz Nevelj pri Kamniku. V Babji jami je bil najden eden redkih primerov paleolitskega nakita v Sloveniji, obroček iz jelenovega roga.

Iz poznega neolitika in zgodnje bakrene dobe Anton Velušček predstavi višinske naselbine Kriški grad, Homec, neselbino nad Spodnjim Dobenom in verjetno Šumberk pri Domžalah, ter pripadajoče drobno gradivo. Naselbine naj bi obstajale med leti 4300–3700 pr. n. š.

Posebna pozornost je namenjena naselbinskim strukturam iz obdobja 4800–3800 pr. n. š. iz Dragomlja, kjer so potekala izkopavanja Filozofske fakultete pod vodstvom Petra Turka. Izkopavalec predstavi izsledke takrat še potekajočih raziskav, ki so dale naselbinske ostanke iz konca neolitika - začetka eneolitika, pozne bronaste dobe in pozne antike - zgodnjega srednjega veka. Najdišče je spremenilo dosedanje predstave o nižinski poselitvi v različnih obdobjih ter nakazuje, da lahko podobne najdbe pričakujemo tudi drugje.

Poudariti je treba pomembno odkritje dveh depojev iz Dragomlja, ki kažeta na livarsko dejavnost v naselju iz pozne bronaste dobe (1200–1000 pr. n. š.) in stike tedanjega prebivalstva